

OKUL ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUK KİTAPLARININ TOPLUMSAL CİNSİYET AÇISINDAN İNCELENMESİ*

Esra Almıla Kocaman¹ - Tuba Acar Erdoğ

ÖZET

Bu araştırmada, okul öncesi dönemde kullanılan kitapların, dilsel veya dil dışı öğelerle toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargılarını ne derece yansıttıkları incelenmiştir. Doküman incelemesi kullanılarak gerçekleştirilen araştırmada 81 okul öncesi dönem kitabı değerlendirilmiştir. Araştırmada elde edilen veriler betimsel analiz yöntemi kullanılarak çözümlenmiştir. Araştırma sonucunda, kitaplarda en çok kadın karakterlere, en az ise nötr karakterlere yer verildiği görülmüştür. Erkek karakterlerin içerisinde gösterildikleri meslekler yoğun çeşitliliğe sahipken kadın karakterlerin gösterildikleri meslekler çeşitlilik açısından oldukça sınırlı bulunmuştur. Kız çocuk ve erkek çocuk kıyafetlerinin neredeyse tamamının rahat hareket etme olanağı veren kıyafetler olduğu görülürken, kız çocuk kıyafetlerinin erkek çocuklara göre daha fazla aksesuar içerdiği tespit edilmiştir. Pembe rengin kız çocuk ve kadın karakterlerde, mavi renginin ise erkek ve erkek çocuk karakterlerde yoğun kullanıldığı belirlenmiştir. Öfkeli, kibirlilik ve idealistlik gibi özelliklerde erkek karakterlerin; yardımseverlik, şefkatli olma ve itaatkârlık gibi özelliklerde ise kadın karakterlerin yoğunlukta gösterildiği gözlenmiştir. Kadın, erkek ve kız çocuk karakterlerin daha çok özel alanda, erkek çocuk karakterlerin daha çok kamuya açık alanda ve nötr karakterlerin ise daha çok belirsiz alanda gösterildikleri görülmüştür. Bu sonuçlar okul öncesi dönem kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargılarının yansıtıldığını göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal cinsiyet, okul öncesi dönem, çocuk kitapları, toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet kalıpyargıları.

AN ANALYSIS OF PRESCHOOL CHILDREN'S BOOKS IN TERMS OF GENDER

ABSTRACT

In this research, the extent to which books used in the pre-school period reflect gender roles and stereotypes through linguistic or non-linguistic elements was examined. The study was conducted using document analysis, and 81 preschool children's books were analysed. As a result of the study, it was observed that female characters were featured the most, while neutral characters were featured the least in the books. The occupations portrayed by male characters exhibited a high level of diversity, whereas the variety of occupations shown for female characters was found to be quite limited. It was found that both girls' and boys' clothing in the books largely consisted of comfortable attire, with girls' clothing being more accessorized compared to boys' clothing. The pink colour was predominantly used for female characters, while blue colour was more common for male characters and boys. Traits such as anger, arrogance, and idealism were mostly attributed to male characters, while helpfulness, compassion, and obedience were prominently associated with female characters. Female, male, and girl characters were mostly depicted in private settings, boy characters were more commonly portrayed in public settings, and neutral characters

¹Bu çalışma 8-11 Haziran 2023 tarihlerinde düzenlenen 10. International Eurasian Educational Research Congress'de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

¹ Rehber ve Psikolojik Danışman/Yüksek lisans öğrencisi, MEB, almilakocaman@gmail.com

² Doç. Dr., Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Programları ve Öğretim, redmond24@hotmail.com

were observed to be represented in more ambiguous settings. These results show that gender roles and stereotypes are reflected in preschool books.

Keywords: Gender, pre-school period, children's books, gender roles, gender stereotypes.

1. GİRİŞ

Bireylerin cinsiyetleri biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet olarak iki farklı kategoride değerlendirilmektedir (Bingöl, 2014). Kadın ve erkek bireylerde kromozom yapısı, üreme işlevleri ve fiziksel yapıdaki farklılıklar cinsiyet kavramını oluşturur ve cinsiyet doğuştan gelmektedir. Bireylerden toplum tarafından beklenen davranış ve roller ise toplumsal cinsiyet kavramı ile açıklanır ve kadın ve erkek bireylere öğretilerek sonradan kazandırılır (Ersoy, 2009). Toplumsal cinsiyet, kadın ya da erkek olarak dünyaya gelmesinden dolayı toplum tarafından bireye atfedilen sorumlulukları, özellikleri ve rolleri açıklayan kavramdır (Vefikuluçay vd., 2007).

Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları, erkeklerin ve kadınların nasıl davranmaları veya toplumda hangi rolleri üstlenmeleri gerektiğine dair inançlar veya beklentilerdir. Genellikle geleneksel cinsiyet rollerine dayanırlar ve cinsiyet gruplarını belirli nitelikler veya rollerle ilişkilendiren kolektif temsiller olarak görülebilirler (Peter ve Pathak, 2023). Bir başka ifadeyle toplumsal cinsiyet kalıpyargıları bireylerin kadın veya erkek olmasına dayanarak hangi niteliklere sahip olması gerektiğine dair sosyal olarak paylaşılan inançlardır (Lips, 2020). Toplumsal cinsiyet kalıpyargıları, cinsiyetin özelliklerine yönelik ve cinsiyet rollerine yönelik olmak üzere ikiye ayrılarak incelenmektedir. Cinsiyet özellikleri bireyin psikolojik yönünü ifade ederken cinsiyet rolleri bireyin davranışlarını ifade etmektedir (Baran, 1995).

Toplumsal cinsiyet rolleri bireylerin kadın veya erkek olarak dünyaya gelmesinden kaynaklı toplumun bireyden sergilemesini istediği davranışlardır (Aydın ve Kavuncu, 1991). Toplumun bireyden beklediği cinsiyet rolleri hem kadınların hem de erkeklerin benlik kavramına dâhil edilmektedir (Broverman vd., 1972). Toplumsal olarak belirlenen kadın ve erkek rolleri birbirinden oldukça farklıdır (McGurk, 1992). Toplumda kadınlardan ev işleriyle meşgul ve iş yaşamından uzak olması beklenirken, erkeklerden evin reisi olması ve evin geçimini sağlaması beklenmektedir (Özcan, 2012). Örneğin toplumda kadınlara yemek pişirme, bulaşık yıkama, ev temizliği gibi işler uygun görülürken erkeklere tamir, bahçe ile ilgilenme gibi işler uygun görülmektedir (Şafak vd., 2006).

İnsanlar toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını ve toplumsal cinsiyet rollerini bilerek dünyaya gelmemektedirler. Bu kalıpyargılar ve roller erken yaşlarda bireylere öğretilmekte ve kültürün bir parçası olarak sonraki kuşaklara aktarılmaktadır (Cüceloğlu, 1990). Bireyler, çocukluktan ergenliğe kadar cinsiyet rollerine ilişkin tutum ve davranışlarını şekillendiren birçok faktörle karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu şekillendirme evde başlayıp okulda devam etmektedir (Witt, 1997). Bireyler toplumsal cinsiyet

kalıpyargılarıyla başta ebeveynleri ve çevreleriyle olan ilişkileri olmak üzere televizyon programları ve karşılaştıkları diğer uyarıcılar aracılığıyla tanışmaktadırlar (Cüceloğlu, 1990). Bireylerin erken yaşlardan itibaren karşılaştıkları uyarıcılardan biri de kitaplardır. Toplumsal cinsiyet rollerini öğrenme sürecinin sağlıklı olarak geçirilmesinde çocukların aktivitelerinin büyük kısmını oluşturan kitapların etkisi oldukça fazladır (Kaynak ve Aktaş, 2017). Özellikle erken yaşlarda toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının öğrenildiği düşünüldüğünde çocuk kitaplarının bu öğrenimdeki etkisi yadsınamaz.

Çocuk kitapları, çocukların hem okulda hem de günlük hayatta aktivitelerinin bir parçası olup çocuğun, yetişkinlerin rolleri ve kalıpyargılarıyla karşılaşmasında ve bunları içselleştirmesinde aracı rol üstlenmektedir (Çatalcalı Soyer, 2009). Toplumsal cinsiyet rolleri, okul öncesi dönemi içinde bulunduran erken çocukluk döneminde öğrenilmekte ve toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının temeli de bu dönemde oluşmaya başlamaktadır (Ata Doğan vd., 2018). Okul öncesi dönem, bireyin toplumsal cinsiyet rollerini büyük oranda öğrendiği dönemdir (Kaynak ve Aktaş, 2017). Bu nedenle çocuklar toplumsal cinsiyet rollerini kitaplar aracılığıyla içselleştirebilir. Toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının erken yaşlarda öğrenildiği ve bireylerin bu kalıpyargıları öğreneceği uyarıcılardan birinin de kitaplar olduğu düşünüldüğünde, okul öncesi dönem kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargılarına yer verilme durumunun incelenmesi önem taşımaktadır. Alanyazında okul öncesi dönem çocuk kitaplarının ve masal ve öykülerde toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına ilişkin ögelerin incelendiği çalışmalar bulunmasına karşın bu çalışma örgün eğitim veren bir kurumda hâlihazırda öğrencilere okunan kitapların incelenmesi yönüyle alanyazına katkıda bulunmaktadır. Ayrıca bu araştırmanın ayırt edici özelliklerinden biri de karakterlerin kadın, erkek, kız çocuk, erkek çocuk ve nötr olmak üzere beş kategoride değerlendirilmesidir.

Bu araştırmada örgün eğitimde okul öncesi dönemde kullanılan kitapların, dilsel veya dil dışı ögelerle toplumsal cinsiyet rollerini ve kalıpyargılarını ne derece barındırdığını incelemek amaçlanmıştır. Kadın, erkek, kız çocuk, erkek çocuk ve nötr (belirsiz) karakterlerin iş, aile yaşamı ve sosyal çevrede ne gibi roller içerisinde yansıtıldığı ve bu karakterlerin olay örgüsü içinde hangi kalıpyargılarla gösterildiğinin tespit edilmesi hedeflenmiştir. Bu amaca ulaşmak için aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

Okul öncesi çocuk kitaplarında,

- 1) Karakterlerin cinsiyetlere göre dağılımı nasıldır?
- 2) Karakterlerin mesleklerinin cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
- 3) Çocuk kıyafetlerinin hareket olanağı ve aksesuar içerme durumları cinsiyete göre nasıldır?
- 4) Aktivitelerin cinsiyete göre dağılımı nasıldır?
- 5) Karakterlerin kıyafetlerinde kullanılan renklerin dağılımı cinsiyete göre nasıldır?
- 6) Karakterlerin kişilik özellikleri ve duygu durum dağılımları cinsiyete göre nasıldır?
- 7) Karakterlerin gösterildiği mekânların cinsiyete göre dağılımı nasıldır?

2. YÖNTEM

Bu araştırmada nitel araştırmalarda kullanılan veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Nitel araştırmalarda derinlemesine tanımlama ve yorumlama amaçlanmaktadır. Doküman incelemesi, araştırmanın konusu ile ilgili bilgi barındıran yazılı materyallerin incelenmesi ve analiz edilmesi sonucu veri toplanması olarak tanımlanmaktadır (Karataş, 2015).

2.1. Veri Toplama Aracı

Çalışmada araştırmacılar tarafından geliştirilen ve yedi ölçütten (karakter dağılımları, meslek dağılımları, çocuk kıyafetlerinin hareket olanaklılığı, aktivite dağılımları, kıyafet renkleri, kişilik özellikleri ve duygu durumları, mekân dağılımları) oluşan 'Kitap İnceleme Formu' kullanılmıştır. Veri toplama aracına yönelik iki toplumsal cinsiyet konu alanı uzmanı, bir okul öncesi eğitim uzmanı, bir ölçme ve değerlendirme uzmanı ve bir Türkçe eğitimi uzmanının görüşleri alınmış ve öneriler ışığında formun son hali elde edilerek kullanılmıştır. Kitap İnceleme Formu Ek 1'de verilmiştir.

2.2. Araştırmada İncelenen Dokümanlar

Bu araştırma kapsamında Ankara'da bir devlet okulunun okul öncesi dönem sınıfında bulunan 81 masal ve hikâye kitabı incelenmiştir. Kitapların belirlenmesinde, kitabın okul öncesi sınıfında bulunması, okul öncesi dönem çocuklarının yaşına uygun olması ve okul öncesi öğretmenleri tarafından aktif olarak okuma saatlerinde çocuklara okunması ölçütleri kullanılmıştır. Okulda bulunan oyun ve etkinlik kitapları ise öğrencilere okunmadığı için araştırma kapsamı dışında tutulmuştur. İncelenen kitapların listesi Ek 2'de verilmiştir.

2.3. Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında nitel analiz tekniklerinden betimsel analiz kullanılmıştır. Betimsel analizin amacı araştırma sonucu elde edilen verilerin düzenlenmesi ve yorumlanmasının ardından okuyucuya sunulmasıdır. Araştırmada elde edilen veriler önceden belirlenen temalara göre gruplandırılmakta, özetlenmekte ve yorumlanmaktadır (Karataş, 2015). Bu araştırmanın temaları olarak Kitap İnceleme Formu'nda yer alan ölçütler (karakter dağılımları, meslek dağılımları, çocuk kıyafetlerinin hareket olanaklılığı, aktivite dağılımları, kıyafet renkleri, kişilik özellikleri ve duygu durumları, mekân dağılımları) belirlenmiştir. Cinsiyete göre dağılımları incelemede, kadın, erkek, kız çocuk, erkek çocuk ve nötr (belirsiz) kategorileri kullanılmıştır. Her bir kitap bu ölçütler doğrultusunda iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı incelenmiştir. Miles ve Huberman (1994)'ın kodlayıcılar arası güvenilirliğe göre kodlayıcılar arasındaki uyum %96.4 olarak hesaplanmıştır ve bu durum yüksek güvenilirliğe işaret etmektedir. Araştırmacıların uyum

göstermedikleri kodlamalarda, birlikte müzakere ederek kodlama gerçekleştirilmiştir. Her bir kategoriye yönelik veriler frekans ve yüzde yoluyla sunulmuş ve doğrudan alıntılarla gösterilmiştir.

3. BULGULAR

Bulgular, karakter dağılımı, meslek dağılımı, çocuk kıyafetlerinin hareket olanağı ve aksesuar içirme durumu, aktivitelerin karakterlere göre dağılımı, renk dağılımı, kişilik özellikleri ve duygu durumları ve mekân dağılımı olmak üzere yedi başlık altında sunulmuştur.

3.1. Karakter Dağılımı

İncelenen kitaplarda toplam 500 karakter bulunmaktadır. 500 Karakterin 120'si kadın, 93'ü erkek, 95'i kız çocuk, 100'ü erkek çocuk ve 92'si nötrdür. Aşağıda, incelenen kitaplardaki kadın, erkek, kız çocuk, erkek çocuk ve nötr karakterler için örnek resimler verilmiştir. Karakterlerin dağılımlarının frekans ve yüzde oranları Tablo1'de sunulmuştur.

Resim 1: Yağız'ın Doğum Günü

Kadın karakter için örnek resim.

Resim 2: İyi Ki Okul Var

Erkek karakter için örnek resim

Resim 3: Ben Yapabilirim

Kız çocuk karakter için örnek resim

Resim 4: Uçurtma Şenliği

Erkek çocuk karakter için örnek resim

Resim 5: Saklanın Mandarin Geliyor

Nötr karakter için örnek resim

Tablo 1. Karakter dağılımları

	f	%
Kadın	120	24
Erkek	93	18.6
Kız Çocuk	95	19
Erkek Çocuk	100	20
Nötr (Belirsiz)	92	18.4
Toplam	500	100

Tablo 1 incelendiğinde kitaplarda kadın karakterlere (%24), erkek karakterlerden (%18.6) daha fazla yer verildiği gözlenmektedir. Aynı zamanda erkek çocuklara da (%20) kız çocuklara (%19) göre daha fazla yer verilmiştir. Kitaplarda en fazla kadın karakterlere (%24), en az ise nötr karakterlere (%18.4) yer verilmiştir. Kadın karakterlerin ardından sırasıyla erkek çocuk (%20), kız çocuk (%19), erkek (%18.6) ve nötr (%18.4) karakterler yer almıştır.

3.2. Meslek Dağılımları

Bu kategoride meslekler, mesleği icra eden karakterlere göre incelenmiştir. İncelenen kitaplarda toplam 24 meslekten (dişçi, hemşire, memur, öğretmen, bahçıvan, şoför, doktor, asker, aşçı, astronot, çiftçi, garson, esnaf, araştırmacı sihirbaz, marangoz, belirsiz [işe gidildiğinden bahsedilmekte ancak meslek belli değildir], palyaço, okul müdürü, usta, müzisyen, işçi, mucit, ressam) bahsedilmiştir. Kitaplardaki kadın, erkek, nötr karakterlerin gösterildikleri bazı mesleklere ait örnek resimlere aşağıda yer verilmiştir. Meslekler içerisinde gösterilen karakterlerin frekans ve yüzde değerleri Tablo 2’de gösterilmiştir.

Resim 6: Diş Doktoruna Gitmek Zorunda Mıyım?

Dişçi (Kadın)

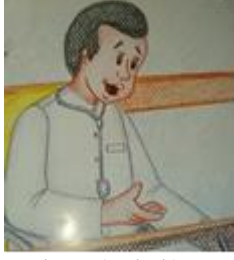
Resim 7: Ressam Ayı

Ressam (Nötr)

Resim 8: Temiz Ol, Hasta Olma

Resim 9: Çikolatam Neden Eriyor?

Doktor (Erkek)

Öğretmen (Kadın)

Tablo 2. Mesleklerin karakterlere göre dağılımı

	Kadın		Erkek		Nötr		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Dişçi	1	100	-	-	-	-	1	100
Hemşire	1	100	-	-	-	-	1	100
Memur	-	-	1	100	-	-	1	100
Öğretmen	13	92.86	-	-	1	7.14	14	100
Bahçıvan	-	-	1	100	-	-	1	100
Şoför	-	-	2	100	-	-	2	100
Doktor	1	25	2	50	1	25	4	100
Asker	-	-	1	100	-	-	1	100
Aşçı	1	50	1	50	-	-	2	100
Astronot	-	-	1	100	-	-	1	100
Çiftçi	-	-	3	100	-	-	3	100
Garson	-	-	1	100	-	-	1	100
Esnaf	-	-	2	100	-	-	2	100
Araştırmacı	-	-	1	100	-	-	1	100
Sihirbaz	-	-	1	100	-	-	1	100
Marangoz	-	-	1	100	-	-	1	100
Belirsiz	-	-	3	100	-	-	3	100
Palyaço	-	-	-	-	1	100	1	100
Okul müdürü	1	100	-	-	-	-	1	100
Usta	-	-	2	100	-	-	2	100
Müzişyen	-	-	1	100	-	-	1	100
İşçi	-	-	1	100	-	-	1	100
Mucit	-	-	1	100	-	-	1	100
Ressam	-	-	-	-	1	100	1	100

Tablo 2 incelendiğinde kadınların en çok öğretmenlik mesleğinde, erkeklerin ise çiftçilik ve belirli olmayan meslek grupları içerisinde gösterildikleri görülmektedir. Bunun yanında aşçılık mesleği hem kadın (%50) hem erkek (%50) karakterlerde, öğretmenlik mesleği hem kadın (%92.86) hem nötr (%7.14) karakterlerde, doktorluk mesleği ise kadın (%25), erkek (%50) ve nötr (%25) olmak üzere bütün karakterlerde sunulmuştur. Ayrıca dişçi, hemşire ve okul müdürü meslekleri yalnızca kadın karakterlerde; memur, bahçıvan, şoför, asker, astronot, çiftçi, garson, esnaf, araştırmacı, sihirbaz, marangoz, belirsiz, usta, müzişyen, işçi ve mucit meslekleri yalnızca erkek karakterlerde; palyaço ve ressam meslekleri ise yalnızca nötr karakterlerde gösterilmiştir. Tablo 2 incelendiğinde erkek karakterlerin gösterildiği mesleklerde daha

geniş bir yelpaze görürken kadın karakterlerde ise belli mesleklerde sayısal olarak yoğunlaşma görülmektedir. Kitaplarda erkek karakterler 18 farklı meslek grubu içerisinde gösterilirken kadın karakterler 6 farklı meslek grubu içerisinde, nötr karakterler ise 4 farklı meslek grubu içerisinde gösterilmiştir. Karakterlerin meslekler içinde sunulmasına yönelik doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Dedemin Madalyası adlı kitapta erkek karakter askerlik mesleğinde gösterilmiştir. “Öykü dedesinin kıyafetlerini görünce çok şaşırdu onu ilk defa böyle görüyordu. – Aaa... Sen asker mi oldun? –Gençken asker olmuştum.” (s.4)

Uçurtma Şenliği adlı kitapta erkek karakter şoförlük mesleği içinde gösterilmiştir. “Şoför: Nergis Apartmanı burası mı diye sordu. Evet, neden sordunuz diye sordu Buğra. –Yeni taşınan ailenin eşyalarını getirdim.” (s.3)

Islak Pati adlı kitapta kadın karakter öğretmenlik mesleğinde gösterilmiştir. “O gün okulda öğretmenleri çocuklara yeni bir şarkı öğretti.” (s.7)

Çalışkan Marangoz Tak Tak adlı kitapta erkek karakter marangozluk mesleğinde gösterilmiştir. “Bilirdi Tak Tak Usta marangozların en iyisiydi.” (s.2)

3.3. Çocuk Kıyafetlerinin Hareket Olanığı ve Aksesuar İçerme Durumu

Bu bölümde kitaplardaki çocuk karakterlerin kıyafetlerinin hareket olanığı ve aksesuar içerme durumu incelenmiştir. Kitaplarda çocuk kıyafetlerinde aksesuar olarak; toka, kemer, çanta ve şapka kullanılmıştır. İncelenen kitaplardaki çocuk kıyafetleri için örnek resimler aşağıda verilmiştir.

Resim 10: Kavga Etmek İstemiyorum

Aksesuar içeren kıyafet (Kız çocuk)

Resim 11: Sevgiyi Görmek

Aksesuar içeren kıyafet (Erkek çocuk)

İncelenen kitaplardaki çocuk kıyafetlerinin çoğunlukla rahat hareket edilebilir kıyafetler olduğu gözlenmiştir. Çocuk kıyafetlerinin hareket olanığı ve aksesuar içermesine dair frekans ve yüzdeler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Çocuk kıyafetlerinin hareket olanağı ve aksesuar içirme durumu

	Rahat hareket edilebilir		Kısıtlı hareket imkânı veren		Aksesuar içeren	
	f	%	f	%	f	%
Kız Çocuk	102	49.28	1	25	87	77.68
Erkek Çocuk	105	50.72	3	75	25	22.32
Toplam	207	100	4	100	112	100

Tablo 3 incelendiğinde rahat hareket edilebilir kıyafetlerin çok az bir farkla da olsa erkek çocuklarda (%50.72), kız çocuklara (%49.27) göre daha fazla gösterildiği görülmektedir. Bu farkın sebebinin incelenen kitaplarda erkek çocuklara kız çocuklara göre daha fazla yer verilmesi olduğu düşünülebilir. Bununla birlikte kısıtlı hareket imkânı veren kıyafetler de erkek çocuklarda (%75), kız çocuklara (%25) göre daha fazla gösterilmiştir. Kitaplardaki çocuk karakterlerin kıyafetlerinin aksesuar içirme durumu incelendiğinde kız çocukların (%77.68), erkek çocuklara (%22.32) göre daha fazla aksesuar içeren kıyafetler içerisinde gösterildikleri görülmektedir.

3.4. Aktivitelerin Karakterlere Göre Dağılımı

Kitaplardaki aktivitelerin karakterlere göre dağılımı incelendiğinde sevgi gösterme kadın karakterlerde (%50) yoğun olarak, erkek (%15.39), kız çocuk (%15.39) ve erkek çocuk (%15.39) karakterlerde eşit oranda olmakla birlikte bütün karakterlerde gösterildiği görülmüştür. Bunun dışında alaya alma yalnızca nötr karakterlerde; kavga etme ve bilimsel faaliyetlerle ilgilenme ise yalnızca erkek karakterlerde gösterilmiştir. Karakterlerin aktivite dağılımlarına ilişkin frekans ve yüzdeler Tablo 4'te gösterilmiştir.

Resim 12: Çiçek Gibi Bir Ev

Ev işleri yapma (Kadın- Kız Çocuk)

Resim 13: Doğruyu Söylüyorum

Yemek yapma (Erkek)

Resim 14: Fatih ve Spor

Spor faaliyeti ile ilgilenme (Erkek Çocuk)

Resim 15: Gözde'nin Küçük Kardeşi

Sevgi gösterme (Erkek- Kız çocuk)

Resim 16: Benekli'nin Hediyesi

Örgü/ dikiş (Nötr)

Tablo 4. Aktivitelerin karakterlere göre dağılımı

	Kadın		Erkek		Kız Çocuk		Erkek Çocuk		Nötr (Belirsiz)		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Sevgi gösterme	26	50	8	15.39	8	15.39	8	15.39	2	3.83	52	100
Öz bakım yapma	-	-	-	-	2	33.33	4	66.66	-	-	6	100
Çocuklarla ilgilenme	37	74	13	26	-	-	-	-	-	-	50	100
Yemek yapma	15	57.69	2	7.69	5	19.23	4	15.38	-	-	26	100
Açık hava oyunları	-	-	-	-	12	46.15	11	42.30	3	11.53	26	100
Spor faaliyetleri	1	12.5	1	12.5	2	25	4	50	-	-	8	100
Ev işleri (çamaşır, ütü, bulaşık)	9	50	1	5.55	5	27.77	3	16.66	-	-	18	100
Alışveriş	4	57.14	1	14.28	2	28.57	-	-	-	-	7	100
Hayvanlarla ilgilenme	1	7.69	1	7.69	5	38.46	6	46.15	-	-	13	100
Okula gitme	2	8	-	-	11	44	11	44	1	4	25	100
Nasihatte bulunma	9	42.85	7	33.33	1	4.76	-	-	4	19.04	21	100
Gezinti	-	-	2	20	2	20	4	40	2	20	10	100
Alaya alma	-	-	-	-	-	-	-	-	2	100	2	100
Bilgi verme	-	-	3	60	1	15	-	-	1	15	5	100
Yardım faaliyetinde bulunma	-	-	-	-	-	-	2	66.66	1	33.33	3	100
Sanatsal faaliyet	-	-	1	7.69	5	38.46	6	46.15	1	7.69	13	100
Bilimsel faaliyet	-	-	1	100	-	-	-	-	-	-	1	100
Tadilat	-	-	6	85.71	-	-	1	14.28	-	-	7	100
Örgü / dikiş	3	75	-	-	-	-	-	-	1	25	4	100
Kavga etme	-	-	2	100	-	-	-	-	-	-	2	100

Tablo 4 incelendiğinde öz bakım yapma erkek çocuk karakterlerde yoğunlukta olmakla birlikte erkek çocuk (%66.6) ve kız çocuk karakterlerde (%33.3); çocuklarla ilgilenme kadın karakterlerde yoğun olmakla birlikte kadın (%74) ve erkek (%26) karakterlerde; açık hava oyunları oynama kız çocuk (%46.15), erkek çocuk (%42.30) ve nötr (%11.53) karakterlerde; spor faaliyetleri ile ilgilenme erkek çocuk karakterlerde yoğun olmakla birlikte kadın (%12.5), erkek (%12.5), kız çocuk (%25) ve erkek çocuk (%50) karakterlerde; ev işleri yapma kadın karakterlerde yoğunlukta olmakla birlikte kadın (%50), erkek (%5.55), kız çocuk (%27.77) ve erkek çocuk (%16.66) karakterlerde; alışveriş yapma kadın karakterlerde yoğunlukta olmakla birlikte kadın (%57.14), erkek (%14.28) ve kız çocuk (%28.57) karakterlerde; hayvanlarla ilgilenme kadın (%7.69), erkek (%7.69), kız çocuk (%38.46) ve erkek çocuk (%46.15) karakterlerde; okula gitme, kız çocuk ve erkek çocuk karakterlerde yoğunlukta olmakla birlikte kadın (%8), kız çocuk (%44), erkek çocuk (%44) ve nötr (%4) karakterlerde; nasihatte bulunma kadın (%42.85), erkek (%33.3), kız çocuk (%4.76) ve nötr (%19.04) karakterlerde; gezintiye çıkma erkek çocuk karakterlerde yoğun olmakla birlikte erkek (%20), kız çocuk (%20), erkek çocuk (%40) ve nötr (%20) karakterlerde; bilgi verme erkek karakterlerde yoğun olmakla birlikte erkek (%60), kız çocuk (%15) ve nötr (%15) karakterlerde; yardım faaliyetinde bulunma erkek çocuk (%66.6) ve nötr (%33.3) karakterlerde; sanatsal faaliyetlerle ilgilenme erkek çocuk karakterlerde yoğunlukta olmakla birlikte erkek (%7.69), kız çocuk (%38.46), erkek çocuk (%46.15) ve nötr (%7.69) karakterlerde; tadilat yapma erkek (%85.71) ve erkek çocuk (%14.28) karakterlerde; örgü/dikiş ise kadın (%75) ve nötr karakterlerde (%25) gösterilmiştir. Karakterlerin gösterildiği aktivitelere yönelik doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Fırfır Öğretmenler Gününe Hazırlanıyor adlı kitapta kadın, kız çocuk ve erkek çocuk karakterler sevgi gösterme aktivitesi içinde gösterilmiştir. *‘Öğretmen, Fırfır’a sevgiyle sarıldı. Gözleri dolmuştu. En güzel armağan öğrencilerinin içten sevgisiydi.’ (s.16)*

Babam Usta Ben Çırak adlı kitapta kadın karakter örgü/dikiş aktivitesinde erkek karakter ise tadilat yapma aktivitesinde gösterilmiştir. *‘Dedik ya, Gökdeniz’in babası gerçekten iyi bir tamirciydi. Ama bazen yapamadığı işler de oluyordu. Örneğin kopan düğmesini eşine diktirirdi.’ (s.12)*

Babam Usta Ben Çırak adlı kitapta, erkek karakter ütü yaparken gömleği yakmakta ve *‘Herkes bildiği işi yapmalı.’ (s. 8)* şeklinde bir cümle kullanmaktadır.

Doğruyu Söylüyorum adlı kitapta, erkek karakter yemek hazırlamakta ve çocuklarına ikram etmekte ancak çocuklar yüzlerini ekşiterek babalarının kötü yemek yaptığını babalarına söylemelerinin gerekliliği mesaj olarak verilmektedir.

Hoş Geldin Oya adlı kitapta kadın karakter yemek yapma aktivitesi içinde gösterilmiştir. *‘Salih’in annesi ne de güzel yemekler pişirmişti.’ (s.11)*

Keman adlı kitapta erkek çocuk karakter sanatsal faaliyetlerle ilgilenme aktivitesi içinde gösterilmiştir. *'Barış çok güzel keman çalıyordu.'* (s.1)

Cıvıvların Sürprizi adlı kitapta kadın karakter ev işleri ile ilgilenme aktivitesi içinde gösterilmiştir. *'Anne Gülibik, çamaşır yıkamış onları astıyormuş.'* (s.3)

Yeniden Deneyelim adlı kitapta kadın karakter örgü/dikiş aktivitesi içinde gösterilmiştir. *'Akşam annesi örgü örerken Selin annesinin yanına gitti.'* (s.11)

3.5. Renk Dağılımları

Bu bölümde kitaplardaki karakterlerin kıyafetlerinde kullanılan renklerin dağılımı incelenmiştir. İncelenen kitaplarda nötr karakterler genellikle hayvanlar ya da objeler olarak gösterilmiştir. Bu yüzden nötr karakterlerde kıyafete çok az rastlanmıştır. Kıyafet renklerinin karakterlere göre dağılımı frekans ve yüzde olarak Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5. Kıyafet renklerinin cinsiyetlere göre dağılımı

	Kadın		Erkek		Kız Çocuk		Erkek Çocuk		Nötr		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Beyaz	7	24.13	4	13.79	10	34.48	8	27.58	-	-	29	100
Sarı	22	28.94	12	15.78	20	26.31	22	28.94	-	-	76	100
Mavi	32	18.18	47	26.7	36	20.45	59	33.52	2	1.13	176	100
Kırmızı	18	23.07	9	11.53	25	32.05	24	30.76	2	2.56	78	100
Pembe	49	40.49	2	1.65	66	54.54	4	3.3	-	-	121	100
Turuncu	16	21.33	15	20	17	22.66	25	33.33	2	2.66	75	100
Siyah	2	22.22	6	66.66	-	-	1	11.11	-	-	9	100
Mor	36	51.42	3	4.28	21	30	9	12.85	1	1.42	70	100
Yeşil	20	19.04	25	23.8	21	20	37	35.23	2	1.9	105	100
Gri	1	10	7	70	1	10	1	10	-	-	10	100
Kahverengi	-	-	6	66.66	2	22.22	1	11.11	-	-	9	100
Lacivert	3	15.78	10	52.63	-	-	6	31.57	-	-	19	100

Tablo 5 incelendiğinde mavi, kırmızı, turuncu, mor ve yeşil renklerinin kadın, erkek, kız çocuk, erkek çocuk ve nötr bütün karakterlerde kullanıldığı görülmektedir. Bu renklerden mavi, erkek çocuk (%33.52) karakterlerde; kırmızı, kız çocuk (%32.05) ve erkek çocuk (%30.96) karakterlerde; turuncu, erkek çocuk (%33.33) karakterlerde; mor, kadın (%51.42) karakterlerde ve yeşil ise erkek çocuk (%35.23) karakterlerde yoğunlukla kullanılmıştır. Ayrıca beyaz, nötr dışında bütün karakterlerin kıyafetlerinde kullanılmakla birlikte kız çocuk karakterlerin kıyafetlerinde (%34.48); sarı nötr dışında bütün karakterlerin kıyafetlerinde kullanılmakla birlikte kadın (%28.94) ve erkek çocuk (%28.94) karakterlerin kıyafetlerinde; pembe, nötr dışında bütün karakterlerin kıyafetlerinde kullanılmakla birlikte kadın (%40.49) ve kız çocuk (%54.4) karakterlerin kıyafetlerinde; siyah kız çocuk ve nötr dışında bütün karakterlerin kıyafetlerinde

kullanılmakla birlikte erkek (%66.6) karakterlerin kıyafetlerinde; gri nötr dışında bütün karakterlerin kıyafetlerinde kullanılmakla birlikte erkek (%70) karakterlerin kıyafetlerinde; kahverengi, kadın ve nötr dışında bütün karakterlerin kıyafetlerinde kullanılmakla birlikte erkek (%66.6) karakterlerin kıyafetlerinde ve lacivert kız çocuk ve nötr dışında bütün karakterlerin kıyafetlerinde kullanılmakla birlikte erkek (%52.63) karakterlerin kıyafetlerinde yoğunlukta kullanılmıştır. Bununla birlikte kadın karakterlerin kıyafetlerinde kahverengi renginin; kız çocukların kıyafetlerinde, siyah ve lacivert renklerinin; nötr karakterlerin kıyafetlerinde beyaz, sarı, pembe, siyah, gri, kahverengi ve lacivert renklerinin hiç kullanılmadığı; erkek ve erkek çocuk karakterlerin kıyafetlerinde ise bütün renklerin kullanıldığı görülmüştür.

3.6. Kişilik Özellikleri ve Duygu Durumları

Bu bölümde kitaplarda yansıtılan kişilik özellikleri ve duyguların hangi karakterlerde ne yoğunlukta gösterildikleri incelenmiştir. Kitaplardaki kişilik özellikleri ve duyguların karakterlere göre dağılımı incelendiğinde öfkeli, yardımsever, iyi kalpli, şefkatli, meraklı, mahcup ve dağınık olma özellikleri yoğunlukları farklı olmakla birlikte kadın, erkek, kız çocuk, erkek çocuk ve nötr bütün karakterlerde gösterilen özelliklerdir. Karakterlerin kişilik özelliklerinin/duygularının frekans ve yüzdeleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6 Kişilik özellikleri/ duyguların cinsiyetlere göre dağılımı

	Kadın		Erkek		Kız Çocuk		Erkek Çocuk		Nötr		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Öfkeli	1	6.25	3	18.75	2	12.5	4	25	6	37.5	16	100
Yardımsever	13	22.8	5	8.77	13	22.8	19	33.33	7	12.28	57	100
İyi kalpli	24	36.36	12	18.18	11	16.66	15	22.72	4	6.06	66	100
Şikâyetçi	1	50	1	50	-	-	-	-	-	-	2	100
Kararsız	-	-	-	-	1	100	-	-	-	-	1	100
Şaşkın	-	-	-	-	1	50	1	50	-	-	2	100
İnatçı	-	-	-	-	1	100	-	-	-	-	1	100
Dürüst	-	-	-	-	-	-	1	100	-	-	1	100
İdealist	-	-	2	50	1	25	1	25	-	-	4	100
Şefkatli	29	59.18	11	22.44	4	8.16	3	6.12	2	4.08	49	100
Cimri	-	-	-	-	1	100	-	-	-	-	1	100
Cömert	-	-	-	-	1	50	1	50	-	-	2	100
Hayalperest	-	-	-	-	1	33.33	1	33.33	1	33.33	3	100
Meraklı	2	13.33	2	13.33	4	26.66	6	40	1	6.66	15	100
Kibirli	1	12.5	3	37.5	-	-	3	37.5	1	12.5	8	100
Kıskanç	1	20	-	-	1	20	2	40	1	20	5	100
İtaatkâr	3	42.85	2	28.57	1	14.28	1	14.28	-	-	7	100
Mahcup	1	20	1	20	1	20	1	20	1	20	5	100
Heyecanlı	7	29.16	-	-	7	29.16	7	29.16	3	12.5	24	100
Dağınık	1	11.11	1	11.11	2	22.22	4	44.44	1	11.11	9	100

	Kadın		Erkek		Kız Çocuk		Erkek Çocuk		Nötr		Toplam	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Çalışkan	-	-	1	50	-	-	1	50	-	-	2	100
Hoşgörülü	1	50	-	-	-	-	1	50	-	-	2	100
Sabırsız	-	-	-	-	5	29.41	7	41.17	5	29.41	17	100
Korkak	-	-	-	-	3	30	4	40	3	30	10	100
Kurnaz	-	-	1	33.33	-	-	1	33.33	1	33.33	3	100
Cesur	-	-	1	25	-	-	1	25	2	50	4	100
Sorumluluk sahibi	-	-	-	-	1	50	1	50	-	-	2	100

Tablo 6 incelendiğinde karasız, inatçı ve cimri olma özellikleri yalnızca kız çocuklarda; dürüst olma özelliği yalnızca erkek çocuklarda gösterilmiştir. Bunun dışında şikâyetçi olma kadın (%50) ve erkek (%50) karakterlerde eşit olarak, şaşkın olma kız çocuk (%50) ve erkek çocuk (%50) karakterlerde eşit olarak, idealist olma erkek karakterlerde yoğun olmakla birlikte erkek (%50), kız çocuk (%25) ve erkek çocuk (%25) karakterlerde, cömertlik kız çocuk (%50) ve erkek çocuk (%50) karakterlerde eşit olarak, hayalperest olma kız çocuk (%33.3), erkek çocuk (%33.3) ve nötr (%33.3) karakterlerde eşit olarak, kibirli olma yoğunlukla erkek (%37.5) ve erkek çocuk (%37.5) ayrıca nötr (12.5) ve kadın (%12.5) karakterlerde de eşit olmak üzere kız çocuk dışındaki bütün karakterlerde, kıskanç olma erkek çocuk (%40) karakterde yoğun olmakla ve kadın (%20), kız çocuk (%20) ve nötr (%20) karakterde eşit olmakla birlikte erkek dışındaki bütün karakterlerde, itaatkâr olma yoğunlukla kadın karakterlerde (%42.85) olmak üzere nötr dışındaki bütün karakterlerde, heyecanlı olma kadın (%29.16), kız çocuk (%29.16) ve erkek çocuk (%29.16) karakterlerde eşit olmakla birlikte erkek karakterler dışındaki bütün karakterlerde, çalışkan olma erkek (%50) ve erkek çocuk karakterlerde (%50) eşit olarak, hoşgörülü olma kadın (%50) ve erkek çocuk (%50) karakterlerde eşit olarak, sabırsız olma erkek çocuk (%41.17) karakterlerde yoğun olmakla ve kız çocuk (%29.41) ile nötr (%29.41) karakterlerde eşit olarak, korkak olma kız çocuk (%40) karakterlerde yoğun olmakla ve erkek çocuk (%30) ile nötr (%30) karakterlerde eşit olarak, kurnaz olma erkek (%33.3), erkek çocuk (%33.3) ve nötr (%33.3) karakterlerde eşit olarak, cesur olma nötr (%50) karakterlerde yoğun olmakla birlikte erkek (%25) ve erkek çocuk karakterlerde (%25) ve sorumluluk sahibi olma kız çocuk (%50) ve erkek çocuk (%50) karakterlerde eşit olarak gösterilmiştir. Kişilik özellikleri ve duyguların karakterlere göre dağılımına ilişkin doğrudan alıntılara aşağıda yer verilmiştir.

Karınca'nın Öğüdü adlı kitapta kız çocuk karakter şaşkın olma duygusu içinde gösterilmiştir. 'Suna şaşkınlıkla Bilge Karınca'ya bu kadar çok yiyeceği nasıl topladınız? diye sordu. (s.11)

Yağız'ın Doğum Günü adlı kitapta kadın karakter hoşgörülü olma özelliği içinde gösterilmiştir. 'Yani kızmadınız mı? – Hayır kızmadım. Özel bir gün olduğu için gürlüğe izin verebilirim. Yağız'ın annesi Semiha teyzeye gösterdiği hoşgörü için teşekkür etti.' (s.6)

Riki'nin Robotu adlı kitapta erkek çocuk karakter heyecanlı olma özelliği içinde gösterilmiştir. *Riki çok heyecanlanmıştı. Bu, şimdiye kadar aldığı en ilginç bediyeydi.* (s.5)

Sevgi'yi Görmek adlı kitapta erkek çocuk karakter yardımsever ve iyi kalpli olma özellikleri içinde gösterilmiştir. *Arkadaşının düştüğünü gören Tolga, onun yanına gitti. Taner'i yerden kaldırdı. Taner'in gözünden yaşlar süzülüyordu. Tolga arkadaşının gözyaşlarını sildi.* (s.4-5)

3.7. Mekân Dağılımları

Bu bölümde kitaptaki karakterlerin gösterildikleri mekânlar incelenmiştir. Kitaplardaki karakterlerin bulunduğu alanlar; özel alan (ev, evin bahçesi vs.), kamuya açık alan ve belirsiz alan (orman, uzak diyarlar, masalsı yerler vs.) başlıkları altında incelenmiştir. Kitaplardaki karakterlerin gösterildikleri mekânların dağılımları, frekans ve yüzde olarak Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7 Karakterlerin cinsiyetlerine göre mekân dağılımları

	Kadın		Erkek		Kız Çocuk		Erkek Çocuk		Nötr	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Kamuya Açık Alan	89	37.55	57	34.75	132	48.88	139	50.91	45	31.91
Özel Alan	142	59.91	97	59.14	133	49.25	129	47.25	36	25.53
Belirsiz Alan	6	2.53	10	6.09	5	1.85	5	1.83	60	42.55
Toplam	237	100	164	100	270	100	273	100	141	100

Tablo 7 incelendiğinde kadın, erkek ve kız çocuk karakterlerin en fazla özel alanda daha sonra kamusal alanda ve çok az miktarda da olsa belirsiz alanda gösterildikleri görülmektedir. Bunun dışında erkek çocuk karakterler en fazla kamuya açık alanda (%50.91) ardından sırasıyla özel alanda (%47.25) ve belirsiz alanda (%1.83) gösterilirken nötr karakterler ise en fazla belirsiz alanda (%42.55) ardından sırasıyla kamusal alanda (%31.91) ve özel alanda (%25.53) gösterilmiştir. Ayrıca frekans değerleri incelendiğinde kamuya açık alanda en fazla erkek çocuk karakterlerin (139), özel alanda en fazla kadın karakterlerin (142) ve belirsiz alanda en fazla nötr karakterlerin (60) gösterildikleri görülmektedir.

4. SONUÇ ve TARTIŞMA

Bu çalışmada Ankara'da bir devlet okulundaki okul öncesi sınıfında bulunan 81 hikâye ve masal kitabı incelenmiştir. Araştırma sonucunda kitaplarda en çok kadın karakterlere, en az nötr karakterlere yer verildiği görülmüştür. Bu durumun nedeni olarak kitaplardaki olay örgüsünün genellikle ev içinde ya da okulda geçmesi ve kadınların evde anne rolünde, okulda ise öğretmen rolünde gösterilmesinden kaynaklı olduğu düşünülebilir. Kaynak (2017)'in çocuk kitaplarını incelediği çalışmasında da bu bulguya benzer şekilde kadın karakterlere daha fazla yer verildiği sonucuna ulaşılmıştır. Aynı zamanda Kaynak (2017)'in

çalışmasını destekler şekilde, bu çalışmada da erkek çocuk karakterlere kız çocuk karakterlerden daha fazla yer verildiği belirlenmiştir.

Bu araştırmanın dikkate değer sonuçlarından birisi erkek karakterlerin diğer karakterlere göre daha çok meslek çeşidi içerisinde gösterilmeleridir. Kadın karakterlerin sınırlı meslek çeşitliliğinde gösterilmesinin nedeni olarak kadınların genellikle ev kadınlığı rolünde gösterilmiş olması düşünülebilir. Bu durum da kitaplarda geleneksel cinsiyet rollerinin yansıtıldığını göstermektedir. Okul öncesi dönem kitaplarında kadın karakterler çoğunlukla öğretmenlik mesleği içerisinde gösterilmiştir. Bu sonuç, Dilek (2014)'in okul öncesi dönem kitaplarındaki kadın karakterlerin mesleklerini incelediği çalışmasının sonuçlarıyla tutarlıdır. Kadın karakterlerin çoğunlukla öğretmenlik mesleği içerisinde gösterilmesinin nedeni olarak, öğretmenlik mesleğinin toplum tarafından çocuk bakıcılığı olarak görülmesi değerlendirilebilir (Dilek, 2014).

Araştırma sonucunda kız ve erkek çocuk kıyafetlerinin neredeyse tamamının rahat hareket etme olanağı veren kıyafetler olduğu görülmüştür. Bununla birlikte kız çocuk kıyafetlerinin erkek çocuklara göre daha fazla aksesuar içerdiği belirlenmiştir. Bu durum kız çocuklarının süslü ve bol aksesuarlı giyinmeyi sevdiği kalıpyargısını destekler niteliktedir.

Kitapların büyük çoğunluğunda kadın karakterler toplumsal cinsiyet rollerini yansıtır şekilde çocuklarla ilgilenme, ev işleri yapma ve örgü/dikiş gibi aktivitelerde gösterilirken erkek karakterler ise tadilat, bilgi verme gibi aktiviteler içerisinde gösterilmiştir. Erkek karakterler yemek yapma ve ev işleri yapma gibi toplum tarafından kadınlara uygun görülen aktivitelerde çok az sayıda gösterilmekle birlikte, bu aktivitelerde başarısız oldukları yansıtılmıştır ve bu aktivitelerin erkeklere uygun olmadığına dair mesajlar sunulmuştur.

Araştırma sonucunda, pembe rengin kız çocuk ve kadın karakterlerde, mavi renginin ise erkek ve erkek çocuk karakterlerinde yoğun kullanıldığı görülmüştür. Bu sonuç daha önce yapılan araştırma sonuçları (ör. Güder vd., 2017; Gürşimşek ve Günay, 2005) ile benzerlik taşımaktadır ve okul öncesi dönem çocuk kitaplarında renklere ilişkin toplumsal cinsiyet kalıpyargılarının yansıtılmaya devam ettiğini göstermektedir.

Araştırmanın sonuçlarından biri de öfkellik, kibirlilik ve idealistlik gibi özelliklerde erkek karakterlerin; yardımseverlik, şefkatli olma ve itaatkârlık gibi özelliklerde ise kadın karakterlerin yoğunlukta gösterilmesidir. Bu durum toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına kitaplarda yer verildiğini yansıtmaktadır. Ayrıca kız çocuk karakterler hiçbir özellik ya da duygu içerisinde diğer karakterlerden daha fazla gösterilmezken erkek çocuk karakterler yardımseverlik, dürüstlük, meraklılık, kıskançlık, dağınık olma, sabırsızlık ve korkaklık özelliklerinde ve duygularında diğer karakterlerden daha fazla gösterilmişlerdir. Nötr karakterler ise yalnızca cesur olma özelliğinde diğer karakterlerden daha fazla gösterilmiştir.

Araştırma sonuçlarından bir diğeri de kadın, erkek ve kız çocuk karakterlerin daha çok özel alanda gösterilmeleridir. Bunun sebebi olarak kitapların olay örgüsünün daha çok ev içinde geçmesi düşünülmektedir. Ayrıca erkek çocuklar kamusal alanda daha fazla gösterilmişlerdir. Kadınlar büyük oranda ev işleri ile uğraşırken, yemek yaparken ya da çocuklarla ilgilenirken gösterildiğinden çoğunlukla ev içinde yani özel alanda gösterilmiştir. Ancak erkek çocukların, gezintiye çıkmak, okula gitmek, açık hava oyunları oynamak gibi aktiviteleri kamusal alanda yaptıklarından bu alanda daha fazla gösterildikleri söylenebilir. Kitaplarda nötr karakterler ise daha çok belirsiz alanda gösterilmiştir. Bu da nötr karakterlerin çoğunlukla hayvanlardan seçilmesinden ve denizaltı ve orman gibi alanlarda gösterilmesinden kaynaklanmaktadır. Bu sonuçlar (kadınların özel alanda, erkek çocukların kamusal alanda çoğunlukla gösterilmesi) toplumsal cinsiyet kalıpyargılarını yansıtmaktadır.

ÖNERİLER

- Okul öncesi dönem sınıflarında kullanılmak üzere kitap seçilirken toplumsal cinsiyet rolleri ve kalıpyargılarını pekiştirir nitelikte olmayan, eşitlik temelli kitapların seçilmesi,
- Çocuk kitabı yazarlarının karakter dağılımında eşitlik gözetmesi,
- Çocuk kitaplarında kadınların da erkekler gibi çeşitli meslek grupları içerisinde gösterilmesi,
- Karakterlerin kıyafetlerinde kullanılan renklerin cinsiyetlere göre sınırlandırılmaması,
- Kitaplarda sunulan duygu durumlarının bütün cinsiyetlerde gösterilmesi,
- Karakterlerin özel ve kamuya açık alanda gösteriminde cinsiyetlere göre bir ayırım gözetilmemesi,
- Daha fazla çocuk kitabının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Ata Doğan, S., Atış Akyol, M. ve Güney Karaman, N. (2018). Beş yaş çocuklarının cinsiyet kalıp yargı düzeyleri ve evdeki cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. *Gazi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3, 53-65. <https://doi.org/10.30855/gjes.2018.04.03.004>
- Aydın, B ve Kavuncu, A. (1991). Farklı sosyo-ekonomik düzeylerdeki lise öğrencilerinde cinsiyet rollerinin araştırılması. *Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi*, 1(2), 53-65. <https://doi.org/10.14527/9786053184614.12>
- Baran, G. (1995). *Ankara'da bulunan çocuk yuvalarında kalan 7-11 yaş grubu çocuklarda cinsiyet rolleri ve cinsiyet özellikleri kalıp yargılarının gelişimi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi.
- Bingöl, O. (2014). Toplumsal cinsiyet olgusu ve Türkiye'de kadınlık. *KMÜ Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 16, 108-114. <https://doi.org/10.18493/kmusekad.36760>
- Birey, T. ve Beyidoğlu Önen, M. (2013). *Toplumsal cinsiyet ve öğretmenlik: Öğretmenlerin bakış açısı*. Post Araştırma Enstitüsü.
- Broverman, I. K., Raymond Vogel, S., Broverman, D.M, Clarkson, F.E. ve Rosenkrantz, P.S. (1972). Sex-role stereotypes: a current appraisal. *Journal of Social Issues*, 2, 59-78. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1972.tb00018.x>

- Cüceloğlu, D. (2006). *İnsan ve davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Çatalcalı Soyer, A. (2009). Okul öncesi dönem çocuk hikâye kitapları: stereotipler ve kimlikler. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1, 13-27. <https://doi.org/10.20875/sb.93592>
- Dilek, A. (2014). 4-6 yaş çocuk öykülerindeki kadın kahramanların mesleki analizi. *Journal Of Qafqaz University- Philology And Pedagogy*, 2(4), 94-102.
- Güder Yağan, S., Ay, S., Saray, F. ve Kılıç, İ. (2017). Okul öncesi dönem çocuklarının izledikleri çizgi filmlerin toplumsal cinsiyet kalıp yargıları açısından incelenmesi: Niloya örneği. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 95- 110. <https://doi.org/10.24315/trkefd.303686>
- Gürşimsek, I., Günay, V.D. (2005). Çocuk kitaplarında cinsiyet rollerinin işlenişinde kullanılan dilsel ve dil dışı göstergelerin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 53-63. <https://doi.org/10.53444/deubefd.1104084>
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırmaları*, 1, 62-80.
- Kaynak, D. (2017). *Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi
- Kaynak, D. ve Aktaş, E. (2017). Okul öncesi hikâye ve masal kitaplarında toplumsal cinsiyet rolleri. *Ekev Akademi Dergisi*, 72, 67-85. <https://doi.org/10.17753/ekv786>
- Lips, H. M. (2008). *Sex and Gender: An Introduction*. Waveland Press.
- McGurk, H. (1997). *Childhood Social Development: Contemporary Perspectives*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Miles, M. B. ve Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded source book*. Sage Publications.
- Özcan, A. (2012). *Toplumsal cinsiyet eğitiminin üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rol tutumlarına etkisi*. (Yayımlanmamış doktora tezi). Erciyes Üniversitesi.
- Peter, R. ve Pathak, A. (2023). A study of gender stereotypes in gender inequality. *Journal of Women Empowerment and Studies*, 3(2), 17-22. <https://doi.org/10.55529/jwes.32.17.22>
- Şafak, Ş., Çopur, Z. ve Altınel Özkan, M. (2006). Çocukların evle ilgili faaliyetlere harcadıkları zamanın incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*.
- Vefikuluçay, D., Zeyneloğlu, S., Eroğlu, K. ve Taşkın, L. (2007). Kafkas üniversitesi son sınıf öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bakış açıları. *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 14(2), 26-38. <https://doi.org/10.38108/ouhcd.704397>
- Witt, S. D. (1997). Parental influence on children's socialization to gender roles. *Adolescence*, 126(32), 253-259.

Ek 1. OKUL ÖNCESİ KİTAP İNCELEME FORMU

KARAKTER DAĞILIMLARI	
Kitabın Adı:	
Cinsiyet	f
Kadın	
Erkek	
Kız Çocuk	
Erkek Çocuk	
Nötr (Belirsiz)	
Toplam	

MESLEK DAĞILIMLARI			
Kitabın Adı:			
Meslekler	Kadın	Erkek	Nötr (Belirsiz)
Öğretmen			
Aşçı			
Memur			
Ressam			
Çiftçi			
Şoför			
Asker			
Esnaf			
Müzişyen			
Ressam			
Terzi			
Doktor			
Garson			
Araştırmacı			
Sihirbaz			
Marangoz			
Belirsiz			
Palyaço			
Okul müdürü			
Usta			
Müzişyen			
İşçi			
Mucit			
Dişçi			
Hemşire			
Diğer			

ÇOCUK KIYAFETLERİNİN HAREKET OLANAKLILIĞI			
Kitabın Adı:			
	Rahat hareket edilebilir	Sınırlı hareket olanağı verme	Aksesuar İçeren
Kız Çocuk			
Erkek Çocuk			

AKTİVİTE DAĞILIMLARI

Kitabın Adı:					
Aktiviteler	Kadın	Erkek	Kız Çocuk	Erkek Çocuk	Nötr (Belirsiz)
Okula gitme					
Spor faaliyeti ile ilgilenme					
Yemek yapma					
Ev işleri ile ilgilenme					
Tadilat					
Sevgi gösterme					
Nasihatte bulunma					
Öz bakım yapma					
Çocuklarla ilgilenme					
Sanatsal faaliyetlerle ilgilenme					
Açık hava oyunları oynama					
Alışveriş yapma					
Hayvanlarla ilgilenme					
Bilgi verme					
Alaya alma					
Yardım faaliyetinde bulunma					
Örgü/dikiş					
Bilimsel faaliyetle ilgilenme					
Kavga etme					
Gezinti					
Diğer					

KIYAFET RENKLERİ

Kitabın Adı:					
	Kadın	Erkek	Kız Çocuk	Erkek Çocuk	Nötr (Belirsiz)
Beyaz					
Sarı					
Mavi					
Kırmızı					
Pembe					
Turuncu					
Siyah					
Mor					
Yeşil					
Gri					
Lacivert					
Diğer					

KİŞİLİK ÖZELLİKLERİ/ DUYGULAR

Kitabın Adı:

Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi

Özellikler	Kadın	Erkek	Kız Çocuk	Erkek Çocuk	Nötr (Belirsiz)
Meraklılık					
Yardıms severlik					
İyi kalplilik					
Şikâyetçilik					
Kararsızlık					
Şaşkınlık					
Korkaklık					
İnatçılık					
Dürüstlük					
Mahcup					
Hoşgörülü					
Kurnazlık					
Hayalperestlik					
Heyecanlılık					
Öfkelilik					
Kıskançlık					
Dağınıklık					
Cesurlük					
Kibirlik					
Sabırsızlık					
Şefkatlilik					
Alınganlık					
İdealistlik					
İtaatkarlık					
Diğer					

MEKÂN DAĞILIMLARI

MEKÂN DAĞILIMLARI			
Kitabın Adı:			
	Kamuya Açık Alan	Özel Alan	Belirsiz Alan
Kadın			
Erkek			
Kız Çocuk			
Erkek Çocuk			
Nötr (Belirsiz)			

Ek 2. İNCELENEN KİTAPLAR LİSTESİ

	Kitabın Adı	Kitabın Yazarı	Resimleyen	Yayınevi
1	Diş Doktoruna Gitmek Zorunda Mıyım?	Pat Thomas	Lesley Harker	Erdem Yayınları
2	Seni Özleyorum	Pat Thomas	Lesley Harker	Erdem Yayınları
3	Ben Yapabilirim	Pat Thomas	Lesley Harker	Erdem Yayınları
4	Örnek Olmak Zor Mu?	Pat Thomas	Lesley Harker	Erdem yayınları

5	Doğruyu Söylüyorum	Pat Thomas	Lesley Harker	Erdem Yayınları
6	Kavga Etmek İstemiyorum	Pat Thomas	Lesley Harker	Erdem Yayınları
7	Islak Pati	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Zeynep Yeşilmen	Erdem Yayınları
8	Sevgiyi Görmek	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
9	Sağım Solum Sobe	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
10	Saklanın Mandarin Geliyor	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
11	Lütfen Beni Dinleyin	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
12	Dedemin Madalyası	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Zeynep Yeşilmen	Erdem Yayınları
13	Kış Pastası	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Zeynep Yeşilmen	Erdem Yayınları
14	Uzaya Yolculuk	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
15	Hoş Geldin Oya	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
16	Karıncanın Öğüdü	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
17	Yağz'ın Doğum Günü	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
18	Penguenlerin Oyunu	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Zeynep Yeşilmen	Erdem Yayınları
19	Uçurtma Şenliği	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
20	Zıp Zıp Kurbağa	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
21	Bal Partisi	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Sevgi İçigen	Erdem Yayınları
22	Annem İçin	Hümevra Bektaş- Meral Canoğlu Cantürk- Eser Ünalın Şenler	Zeynep Yeşilmen	Erdem Yayınları
23	Çikolatom Neden Eriyor?*	Nandika Chand (Çeviri: Berna Dinçer)		Form Bilişim Yayınları
24	Tim, Elma ve Yer Çekimi*	Nandika Chand (Çeviri: Berna Dinçer)		Form Bilişim Yayınları
25	Didi Enerji İstiyor*	Nandika Chand (Çeviri: Berna Dinçer)		Form Bilişim Yayınları
26	Riki'nin Robotu*	Nandika Chand (Çeviri: Berna Dinçer)		Form Bilişim Yayınları
27	Kanatlı'nın Pusulası*	Nandika Chand (Çeviri: Berna Dinçer)		Form Bilişim Yayınlar
28	Kuki Donmuş Gölde*	Nandika Chand (Çeviri: Berna Dinçer)		Form Bilişim Yayınları
29	Uçan Balonlar*	Nandika Chand (Çeviri: Berna Dinçer)		Form Bilişim Yayınları
30	Şimdi Ben Ne Olacağım?	Alev Önder	Ayşin Eroğlu	Morpa Yayınları
31	Mutlu Sokak Sakinleri	Gamze Tekeş Ergül	Oğuz Demir	Morpa Yayınları
32	Lay Lay Lom	Nur İçözü	Fusun İyicil	Morpa Yayınları
33	Pelin'in Yunusla Yolculuğu	Alev Önder	Ayşin Eroğlu	Morpa Yayınları
34	Aynadaki Kız	Nur İçözü	Fusun İyicil	Morpa Yayınları
35	Öğretmenim Pamuk Gibi	S. Özlem Demir	Sibel Demirtaş	Morpa Yayınları

Okul Öncesi Dönem Çocuk Kitaplarının Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi

36	Üç Sokak Kedisi	Ayşe Turla	Asiye Erin	Morpa Yayınları
37	Dostum Badi	Emine Bora	Emine Bora	Morpa Yayınları
38	Hangi Şapkayı Almalıyım?	Ayşe Turla	Behçet Ersan	Morpa Yayınları
39	Robo Nerede?	Belma Tuğrul	Ayşin Eroğlu	Morpa Yayınları
40	Uygun Değil	S. Özlem Demir	Sibel Demirtaş	Morpa Yayınları
41	Filler Kaç Taneydi?	Ayşe Turla	Tarkan Tunca	Morpa Yayınları
42	Sihirli Sandık	Ayşe Turla	Saadet Ceylan	Morpa Yayınları
43	Kurdele ve Toto	Ayşe Turla	Asiye Erin	Morpa Yayınları
44	Mırmırık Kayboldu	Ayşe Turla	Saadet Ceylan	Morpa Yayınları
45	Çalışkan Marangoz Tak Tak	Ayşe Turla	Tarkan Tunca	Morpa Yayınları
46	Edizler Taşınıyor	Alev Önder	Ayşin Eroğlu	Morpa Yayınları
47	Aradığımı Buluyorum	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
48	Gerektiği Kadar Kullanıyorum	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
49	İyi Ki Okul Var	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
50	Bir Fırsat Da Siz Tanıyın	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
51	Temiz Ol, Hasta Olma	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
52	Kırcı Değil Yapıcı Olalım	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
53	Yeniden Deneyelim	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
54	Komşularımız	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
55	Keman	Nuray Güneyle	Müge Zeydanlı	SGM Yayıncılık
56	Alican ve Müzik	Nalan Aktaş	Salih Denli- Hasan Acar	NASA Yayınları
57	Burcu ve Geleceği	Nalan Aktaş	Salih Denli- Hasan Acar	NASA Yayınları
58	Emre ve Bir Resim	Nalan Aktaş	Salih Denli- Hasan Acar	NASA Yayınları
59	Ayşegül ve Evi	Nalan Aktaş	Salih Denli- Hasan Acar	NASA Yayınları
60	Fatih ve Spor	Nalan Aktaş	Salih Denli- Hasan Acar	NASA Yayınları
61	Yiğitcan ve Kedisi	Nalan Aktaş	Salih Denli- Hasan Acar	NASA Yayınları
62	Sivrisinek ile Aslan*	La Fontain		Gönül Yayıncılık
63	İki Horoz*	Ezop		Gönül Yayıncılık
64	Tilki ile Kedi*	La Fontain		Gönül Yayıncılık
65	Babam Usta Ben Çırac	Aziz Sivaslıoğlu	İlknur Ercan	Küçük Adımlar Eğitim Yayınları
66	Çiçek Gibi Bir Ev	Aziz Sivaslıoğlu	İlknur Ercan	Küçük Adımlar Eğitim Yayınları
67	Efe'nin Oyuncak Dünyası	Zeliha Güneş Demir- Eylem Güneş	Dr. Anıl Ertok-Soner Girgin	Işık Yayın Dağıtım
68	Emir'in Dışleri	Zeliha Güneş Demir- Eylem Güneş	Dr. Anıl Ertok-Soner Girgin	Işık Yayın Dağıtım
69	Guguk Kuşu ile Kanarya	Koray Avcı Çakman	Emre Ulaş	YA-PA
70	Mucit Maymunun Denizaltısı	Koray Avcı Çakman	Nilüfer Dericioğlu Ulaş	YA-PA
71	Tavşan Ailesi	Koray Avcı Çakman	Emre Ulaş	YA-PA
72	Benekli'nin Hediyesi	Koray Avcı Çakman	Nilüfer Dericioğlu Ulaş	YA-PA
73	Civcivlerin Sürprizi	Ercan Dinçer	Ercan Dinçer	Zambak Yayınları
74	Fırfır Öğretmenler Gününe Hazırlanıyor	Özen Bayram- Dr. Özgün Karaca	Zlata M. Köksal	Karaca Yayınları

75	Kül Kedisini Sindirella	Şebnem Güvençer (çeviri)	Murat Bingöl	Timaş
76	Maya'nın Günlüğü	İpek Ongun	Sevda Fırat Ak	Epsilon Yayınları
77	Sihirli Fasulyeler	Erdoğan Gündoğan	M. Çağrı Coşkun	Ata Yayıncılık
78	Gözde'nin Küçük Kardeşi	Özay Karadağ		2-6 Yaş arası okul öncesi
79	Ressam Ayı	Özen Bayram- Dr. Özgün Karaca	Nazım Mehmet	Mavi Yunus Yayınları
80	Paylaşım*			
81	Çiftçi ile Oğulları*			

*Kitabın künyesi ile ilgili ulaşılamayan bilgiler vardır.